

Lagărul de la Tg- Jiu – propagandă comunistă și istorie

Titus ZAMFIROIU

În acest articol nu îmi propun să dezbat împrejurările construirii acestui așezământ.

Se cunoaște, deja, că acesta a fost realizat pentru cazarea unei părți a militarilor, oamenilor politici și civililor polonezi, care s-au refugiat în țara noastră, după ce Polonia a fost invadată la vest de către armata germană, iar la est de „armata roșie”, adică cea a Uniunii Sovietice, în luna septembrie a anului 1939.

Pe teritoriul României s-au aflat, pe lângă Tg-Jiu și alte orașe care au oferit găzduire polonezilor plecați în bejenie, cum ar fi Craiova, Ploiești, Pitești, Râmnicu Vâlcea, Turnu Severin etc¹.

Revenind la titlul acestei scurte dizertații, aș dori să „demitizez” – termenul este la modă în istoriografia actuală – rolul pe care acest stabiliment l-a avut după ce refugiații polonezi au plecat de aici.

În timpul guvernării Gheorghiu – Dej, dar mai ales în perioada ceaușistă, s-a creat o „aură sacramentală” acestui așezământ². Explicația constă în faptul că, cei doi dictatori s-au aflat internați în acest lagăr, alături de alți membrii ai PCdR³.

În realitate, însă, „Lagărul de internați politici” de la Tg–Jiu a găzduit un număr nesemnificativ⁴, de membrii PCdR.

Noua denumire pe care o capătă fosta tabără de refugiați polonezi, „Lagărul de internați politici de la Tg-Jiu”, apare în momentul când generalul Ion Antonescu se hotărăște să transfere aici, un număr însemnat de opozanți politici.

Se numără printre aceștia, membrii ai PNL, PNT, legionari, oameni de cultură și comuniști, aceștia din urmă, cum arătam mai sus,

fiind mult mai puțin numeroși decât lăsa să se înțeleagă propaganda comunistă, furnizată în primul rând, de oficiosul PCdR, ziarul „Scânteia”.

Majoritatea celor care au studiat perioada comunistă din România, printre care cei mai cunoscuți sunt politologii Stelian Tănase și Vladimir Tismăneanu, alături de istoricii Adrian Cioroianu și Lavinia Betea, susțin că numărul real al membrilor PCdR din țara noastră, nu a depășit cifra o mie.

În cele ce urmează îmi propun o analiză comparativă a perioadei de funcționare a acestui lagăr (octombrie 1940 - august 1944), apelând la ideologia consacrată înainte de evenimentele din decembrie 1989, aflată în antiteză cu sursele istorice, îndeosebi cele oferite de corespondență.

Subiectul acestei analize constă în studierea detenției comuniștilor din acest lagăr, ceilalți deținuți nefiind implicați în activitățile subversive ale acestora, ci doar opozanți ai regimului militarist instaurat de către Ion Antonescu.

Internarea comuniștilor în lagărul de la Tg-Jiu s-a petrecut în mod masiv, după ce armata germană, alături de cea română, declanșează planul „operațiunii Barbarossa”, la 22iunie 1941, adică atacarea URSS. Analistul Ilarion Țiu⁵ arată că au existat cinci cauze pentru care comuniștii au ajuns în lagăr: rearestarea celor cărora le expirase pedeapsa, motivul invocat fiind „atingerea Siguranței Statului”; arestarea comuniștilor aflați în libertate, considerați ca fiind agenți cominterniști; arestarea tuturor cetățenilor sovietici, după izbucnirea războiului pe frontul de est, aflați pe teritoriul românesc, acuzați de colaborare cu Moscova; aducerea aici, în vederea unei posibile suprimări, a evreilor comuniști, fiind binecunoscută politica nazistă a acestora și reținerea unor cetățeni din Basarabia - se pare, tot evrei – acuzați, de asemenea, de practici subversive.

Odată ajunși în lagăr, comuniștii au încercat să se organizeze după principiile formulate de către Lenin, atât înainte, cât și după izbucnirea revoluției bolșevice din toamna anului 1917. Funcționând în

ilegalitate, încă din 1924, PCdR avea o structură organizatorică disciplinată⁶, subordonată secretarului – general Ștefan Foriș – singurul comunist rămas nearestat – având ca element constitutiv primar, „nucleul de partid”⁷, alcătuit în lagăr. Liantul care asigura coeziunea acestui „nucleu” era propaganda comunistă, având ca scop „contaminarea” celor care nu erau membrii ai PCdR, în lagăr, la care se adaugă susținerea materială oferită de către „Ajutorul Roșu”, - asociație înființată de Comintern – pentru furnizarea unor bunuri: alimente, medicamente, bani⁸.

„Nucleele de partid” conțineau 20-30 de membrii, care se supuneau organizației centrale din lagăr - condusă de către un „tovarăș” - unanim recunoscut, aceasta numindu-se „celulă de partid”⁹, care era subordonată direct PCdR, condus de către Ștefan Foriș.

Această veritabilă „chimie” subversivă ne este prezentată astfel¹⁰: „[...] toți membrii partidului comunist întemnițați sau internați în acești ani erau încadrați în nuclee ale PCR. Acestea reprezentau organizațiile de bază și erau conduse de celula de partid, unitate organizatorică superioară care conducea activitatea nucleelor și avea legături directe cu CC al PCR”.

Între „celula” de partid din lagărul de la Tg-Jiu și secretarul - general al PCdR, Ștefan Foriș, au avut loc și conflicte. Astfel, timp de un an, între 1941 și 1942, Foriș a dorit schimbarea „tovarășului” Gheorghe Vidrașcu, șeful „celulei”, cu Ovidiu Șandru, care era evreu. Până la urmă această tentativă avea să reușească, omul lui Foriș impunându-se, în detrimentul lui Vidrașcu, care reprezenta „aripa naționalistă” a comuniștilor, susținută de către Lucrețiu Pătrășcanu¹¹.

Despre cotidianul vieții în lagăr, corespondența este de un real folos, alături de mărturiile orale. Muzeul Județean Gorj deține în colecțiile sale, nouă scrisori, redactate în perioada 1941-1943, care prezintă aspecte din viața de zi cu zi ale unor deținuți, cum ar fi: nevoia de hrană suplimentară, de haine groase pentru iarnă, dorul de familie, numărătoarea inversă până la eliberare etc.

Acest tip de corespondență demonstrează slaba activitate subversivă existentă în lagăr, chiar „nevinovată”, un argument în plus, care contribuie la dovada că, în România, mișcarea comunistă a fost derizorie în timpul celui de-al II-lea război mondial, în comparație cu mișcări similare din Iugoslavia, Cehoslovacia sau Franța.

În continuare voi prezenta fragmente din această corespondență, nepublicată încă, cu mențiunea că scrisorile au fost cenzurate, adică nu au ajuns niciodată la destinatar, datorită măsurilor luate de către „Siguranța” antonesciană.

Alimentația săracă existentă în lagăr îl constrânge pe deținutul F. Bâgu, să îi scrie soției sale V. Bâgu, domiciliată în strada Dudești, numărul 3, București pe data de 23 septembrie 1941¹²: „De când am venit aici nu am primit nimic de la voi [...] am trimis de aici o scrisoare cu data cam de 28 martie și de atunci mi s-a interzis corespondența și nu v-am mai putut scrie alta. Voi scrieți-mi. Ce faceți cu sănătatea și cu sărăcia? M-am îngrozit când am văzut pe toate tarabele turte coapte la Brutărie și mă ia groaza, dacă n-o mai fi nici asta”.

O parte dintre deținuți erau detașați în Valea Jiului, sectorul Bumbesti-Livezeni, la muncă. Iată ce scria unul dintre aceștia, camarazilor rămași în lagărul din Tg-Jiu¹³: „Dragă Ghiula ai grijă de table, aranjează-le – să fie vorba despre jocul de table ? – și cere-i lui Călin frizerul, că am la el o pensulă de bărbierit. Să nu se piardă, ai grijă de ea. Complimente lui Georgescu, tată și fiu și lui Mitică”. Scrisoarea este expediată de către H. Avramescu, strada Lotrul, numărul 3, comuna Valea Jiului, lui Gyula Kerestesz, deținut, grupa a VII-a, Lagărul de „internați politici” din Tg-Jiu.

Cererile de grațiere erau numeroase, foarte puține dintre ele fiind admise. Un exemplu cu o astfel de cerere, respinsă, reiese din scrisoarea datată, 24 ianuarie 1942, emisă de la București, de către o oarecare Ileana, tatălui său, rămas anonim¹⁴: „[...] Noi am făcut o cerere la Ministerul de Interne și ne-a venit răspuns că nu se aprobă eliberarea din lagăr. Noi mai avem speranță că s-o termina cu toate necazurile și

ai vii și mata acasă.”

Un ultim fragment, pe care îl voi prezenta, se referă la Neagu I. Andrei, considerat a fi printre cei mai vechi deținuți, apropiat al lui Nicolae Ceaușescu. Iată ce îi scrie acesta propriei lui sore, domiciliată în comuna Eliza – Stoenesti, județul Ialomița¹⁵: „De acasă n-am mai primit scrisori de mult, timp însă de la Jeni, am primit regulat pachete însă nu prea, așa că mă bucur că tăticul îmi trimite un colet. Eu după cum știți am intrat în al 3-lea an de când sunt aci”. (scrisoarea este datată – 12 iulie 1943)

Despre activitățile intelectuale din lagăr, putem spune că acestea erau anemice, fiind cunoscut faptul că, în rândurile comuniștilor intelectualii erau puțini, excepție făcând Lucrețiu Pătrășcanu și Ion Gheorghe Maurer, ambii fiind juriști. În afară de lecțiile de limba rusă, pe care le „preda” basarabeanul Mihail Novicov, s-au remarcat scenetele „regizate” de către Matei Socor¹⁶.

În finalul acestei lucrări aș vrea să mă opresc asupra celor mai importanți deținuți comuniști ai lagărului de la Tg-Jiu, Gheorghe Gheorghiu - Dej și Nicolae Ceaușescu, deoarece au ocupat cele mai înalte funcții în partid și stat, din 1948 până în 1989.

Gheorghe Gheorghiu – Dej, de profesie electrician, ajunge în lagăr abia în vara anului 1943. Ion Gheorghe Maurer l-a considerat un adevărat conducător al comuniștilor din închisori¹⁷. Peste cca. un an, în noaptea de 13 spre 14 august 1944, același Maurer îl ajută să evadeze, iar puțin mai târziu, în toamna aceluiași an, să organizeze asasinarea bestială a lui Ștefan Foriș – secretarul general al PCdR – și să preia, el însuși, funcția de secretar general al PCdR.

Spre deosebire de mentorul său, Gheorghiu – Dej, Nicolae Ceaușescu a avut un rol mărunț în perioada ilegalistă a PCdR, inclusiv în lagăr. A beneficiat, în schimb, de o propagandă uriașă făcută lui în perioada cât a fost internat în lagărul de la Tg-Jiu, de către ideologii consacrați de la ziarul „Scânteia” sau de la Institutul Social Politic de pe lângă CC al PCdR, precum și de către unii dintre „tovarășii” din detenție.

lată ce spunea unul dintre acești „tovarăși”, cunoscutul de acum, Andrei I. Neagu, într-un interviu acordat revistei „Flacăra”, la 26 ianuarie 1978 (zi celebră înainte de 1989, deoarece era aniversată nașterea lui Ceaușescu): „Tovarășul Nicolae Ceaușescu ne îmbărbăta și ne insufla dorința de a învinge în pofida condițiilor umilitoare și inumane în care ne desfășuram munca. Trebuie să ieșim de aici sănătoși, ne spunea, trebuie să ne îngrijim în așa fel încât să nu rămânem în momentele decisive ale viitorului, epuizați sau infirmi”. În realitate, Ceaușescu nu avea funcție de decizie în cadrul „celulei de partid”. Ajuns târziu, ca și Dej, în lagărul de la Tg-Jiu¹⁸ - august 1943 -, ucenicul – cizmar, fiind semianalfabet, se afla sub „umbrela” celui dintâi.

Maurer, în memoriile sale¹⁹, îi aprecia însă tenacitatea și dorința de a se informa, calități care îl vor ajuta să obțină funcția supremă în statul comunizat.

Lagărul de la Tg-Jiu a avut ca scop izolarea și nu exterminarea deținuților. Pe mulți dintre aceștia detenția i-a scăpat de la o potențială moarte, ținând cont că în libertate erau expuși asasinatului politic.

Revanșa, dacă o putem numi așa, a fost luată de către comuniști în deceniile șase și șapte, ale secolului trecut, când „universul concentraționar” românesc a redus la tăcere sau a mutilat pe viață reprezentanții de marcă ai elitei românești interbelice.

Note:

¹ Otilia Gherghel, *Polonezi în România, după anul 1939*, în **Oltenia – studii și comunicări**, Muzeul Olteniei Craiova, anul 1996.

² Olimpiu Matichescu, Stelian Neagoe, *Ani de luptă comunistă, 1933-1944*, Editura politică, București, 1982.

³ *Ibidem*.

⁴ Expoziția permanentă a Muzeului Județean Gorj.

⁵ Ilarion Țiu, *La vreme de război, PCdR sub control*, în **Jurnalul Național**, 20

septembrie 2005.

⁶ *Ibidem.*

⁷ *Anale de istorie*, anul XXII, nr. 1, 1976.

⁸ *Ibidem.*

⁹ *Ibidem.*

¹⁰ Olimpiu Matichescu, Stelian Neagoe, *op. cit.*, p. 183.

¹¹ Ilarion Țiu, *Ibidem.*

¹² Colecțiile Muzeului Județean Gorj.

¹³ *Ibidem.*

¹⁴ *Ibidem.*

¹⁵ *Ibidem.*

¹⁶ Ilarion Țin, *Ibidem.*

¹⁷ Lavinia Betea, *Maurer și lumea de ieri. Mărturii despre stalinizarea României.*

Editura Dacia, Cluj Napoca, 2001.

¹⁸ Olimpiu Matichescu, Stelian Neagoe, *op. cit.*, p. 191.

¹⁹ Lavinia Betea, *op. cit.*